

1. melléklet a 114/2013. (IV. 16.) Korm. rendelethez

**Javaslat a
A PISZTRÁNGOS TÓ
települési értéktárba történő felvételéhez**

Készítette:

Kiss Albertné..... (név)

.....(aláírás)

Németbánya, 2017.november12. (település, dátum)

(P. H.)

I.

A JAVASLATTEVŐ ADATAI

1. A javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/vállalkozás) neve: KissAlbertné
2. A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:
Név: Kiss Albertné
Levelezési cím: 8581 Németbánya Kossuth L. u. 39.
Telefonszám: 06 89 350-019
E-mail cím: kberci39@gmail.com

II.

A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. A nemzeti érték megnevezése **Pisztrángos tó**
2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása
☐ agrár- és élelmiszergazdaság ☐ egészség és életmód ☐ épített környezet
☐ ipari és műszaki megoldások ☐ kulturális örökség ☐ sport
☒ **természeti környezet** ☐ turizmus és vendéglátás
3. A nemzeti érték fellelhetőségének helye **Németbánya külterülete a Bitva patak eredeténél** . GPS koordinátái: **É 47.204138 K 17.649871**
4. Értéktár megnevezése, amelybe a nemzeti érték felvételét kezdeményezik
☒ **X települési** ☐ tájegységi ☐ megyei ☐ külföldi magyarság
5. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása

1973-ban, a Bitva-patak felduzzasztásával hozták létre a Bakonybél és Farkasgyepű közötti erdészeti út mentén, egy erdős hegyek közt megbúvó apró völgyben a **németbányai Pisztrángos**-tavat. *Igaz, hogy a farkasgyepűiek is maguknak tulajdonítják a tavat, és publikációkban is farkasgyepűi Pisztrángos tóként emlegetik, de az mégiscsak németbányai. Vitathatatlan ugyanis, hogy a néhány méterre felette eredő Bitva 3 erecskéje táplálja, márpedig a Bitva Németbányán ered. Ha a Bitva németbányai, akkor a tó is az.*

Kedvelt horgász hely, bár a névadó pisztráng hiányzik a tó halállományából. A ragadozó halakon, a csukán és süllőn kívül ponty, amur és busa is megtalálható vizében. Az utóbbiakat úgy telepítik. Ahogy a tavat tápláló Bitva patakban is vannak rákok, természetesen a Pisztrángosban is megtalálhatók. Legkülönlegesebb élőlény, ami **tiszta vizében található, az édesvízi meduza**. Az országban három helyen található ez a faj, az Abda ill. Győrújfalú határában lévő kavicsbánya-tavakban. A Bakonyi Természettudományi Múzeum munkatársai 2008 augusztus 26.-án regisztráltak a Pisztrángos tóban néhány egyed, melyeknek ernyőátmérője 2 centiméter. (Lásd a mellékletet: A Bakonyi Természettudományi Múzeum közleményei Zirc, 25-2008; 19-24) T

Tiszta, szubalpin klímájú levegője, a hely nyugalma, a tölgy-, bükk és fenyőerdők ölelésében fekvő tavacska megpihenésre, elmélkedésre hívja a látogatót.

6. Indoklás az értéktárba történő felvétel mellett

Nagyon sok embernek nyújt felejthetetlen kirándulási célt. Táborozók, szalonnasütögető baráti társaságok, nyugalomra vágyó vagy romantikára szomjazók kedvenc kiránduló helye. Semmihez nem hasonlítható varázsa messze tájakról is ide vonzza az embereket. A benne élő ritka és különleges élőlények az édesvízi meduzák miatt is helye van a tónak értéktárunkban.

7. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források)

www.farkasgyepu.hu

Az 5. oldal 2. képe, a 6. oldal 2. képe, és a 7. oldal mindkét képe a Netről, az útirány.hu weboldaltól származik

A javaslat 5. és 7. oldalának mindkét képe, valamint a 6. oldal 2. képe az internetről származik az Útirány.hu weboldaltól

8. A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe:

III.

MELLÉKLETEK

1. Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképe vagy audiovizuális-dokumentációja

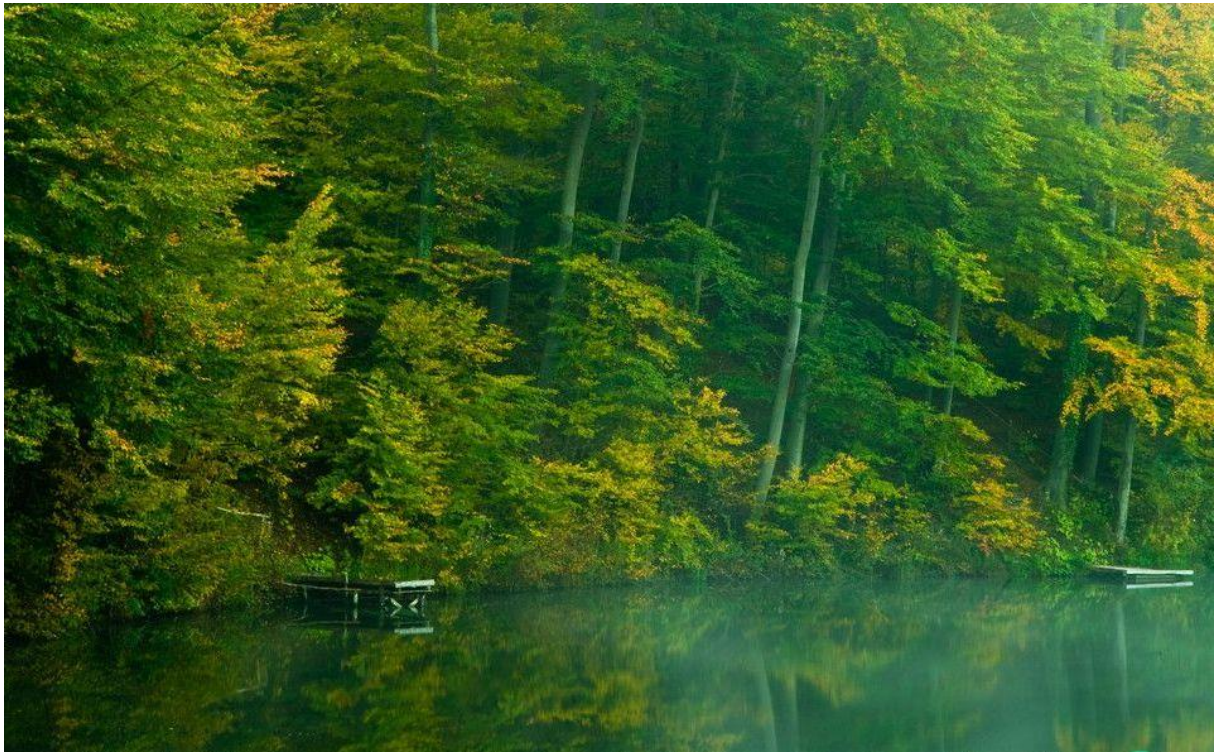

A tó kristálytiszta vizében sokan horgásznak

A telepített halakon (ponty, amur és busa) ragadozó halak (csuka és süllő) is ívnak vizében.

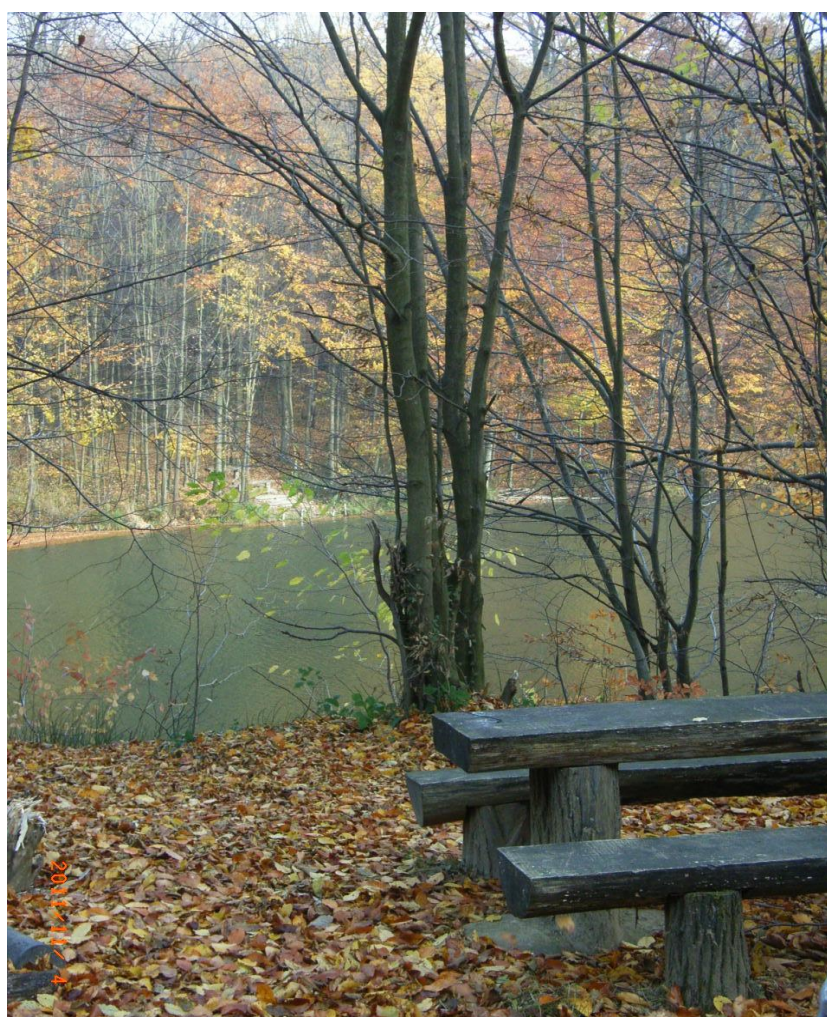

Minden évszakban gyönyörű látvány

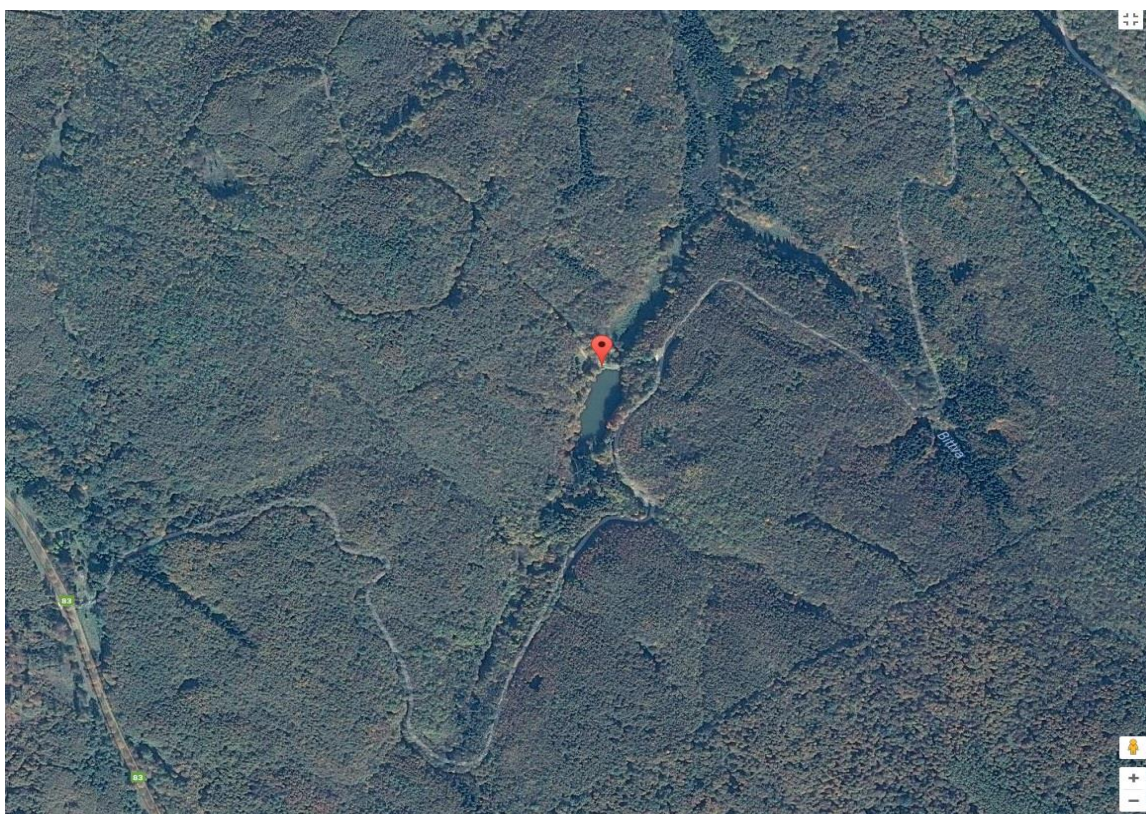
Ősz és tél a tónál

Pihenőpadok a tó partján

A Pisztrángos tó légi felvétel

(FRITZ 2007). Az édesvízi medúzák (DUMONT 1994: 10-14 faj, JANKOWSKI 2001: 3-5 bizonyos faj, JANKOWSKI 2008: 6-16 szórványos megjelenésű faj), akárcsak az összes Cnidaria – a parazita életmódúakon kívül – ragadozók. Nem válogatósak, a medúzák méretük függvényében fogyasztanak naupliust, Rotifera, Cladocera és Copepoda szervezeteket, halikrákat, *Tubifex*-et, vízbe hullott rovarokat (DUMONT 1994). Szaporodásuk ivaros – váltivarú medúza – és ivartalanul – bimbózással, osztódással, sarjadzással – történhet. Az irodalmak ritkán számolnak be mind a polip, mind a medúza alak (1. ábra) együttes detektálásáról, valamint a legtöbb esetben fellelt medúza forma csak az egyik ivar előfordulását konstatálja (FARKASOVÁ – STLOUKAL 2007, PÉREZ-BOTE et al. 2006). Terjedésük főbb befolyásoló tényezői a hőmérséklet, megfelelő táplálék, víz tisztasága és a pH (FARKASOVÁ – STLOUKAL 2007).

A faj egyetlen hazai publikálása egy 1957-es ill. 1959-es őrtilosi ill. szegedi előfordulást említ (BUCHERT 1960). Ezen cikk tárgyalja a faj polip és medúza formájának kísérletes megfigyeléseinek akkori tapasztalatait.

Eredmények

Az édesvízi medúzát három hazai tavunkban, az Abda illetve Győrújfalui határában fekvő kavicsbánya tavakban, valamint a farkasgyepűi Pisztrángos-tóban találtuk meg (2. ábra). A bányatavakat 2007. szeptember 4-én hőmérsékleti rétegződésük vizsgálatának céljából mintáztuk. Az abdai bányatóban akkor kb. 3-4 egyed volt megfigyelhető a part közelében, míg a

1. ábra: *Craspedacusta sowerbii* tapogatói (Pisztrángos-tó, Farkasgyepű)
Figure 1: Tentacles of *Craspedacusta sowerbii* (from Lake Pisztángos)

20

A *C. sowerbii* újabb magyarországi detektálása várható volt, figyelembe véve, hogy a környező országokból az elmúlt években is jelezték a faj előfordulását. A Duna szlovákiai szakaszán korábbi megfigyelések is alátámasztják a faj előfordulását, mind a Dunából, mind a környező bányatavakból (FARKASOVÁ – STLOUKAL 2007). Számos irodalom bányatavakban említi a fajt (ARBAČIAUSKAS – LESUTIENĖ 2005, FARKASOVÁ – STLOUKAL 2007).

Irodalmak foglalkoznak a medúza-forma kialakulásának hőmérsékletfüggésével (ARBAČIAUSKAS – LESUTIENĖ 2005, FARKASOVÁ – STLOUKAL 2007, PÉREZ-BOTE et al. 2006), a faj terjedését pedig a globális melegedés következményeként is említik (ARBAČIAUSKAS – LESUTIENĖ 2005). Az egyre gyakoribbá váló monitorozás, ill. térképezés miatt várható, hogy a faj egyre több lelőhelyről kerül elő. BUCHERT (1960) publikációja szerint az 1950-es évekbeli előfordulások nagy része folyókra vonatkozott. A publikáció többsége csak a medúza alak előfordulását írja, ugyanakkor feltehetően a faj polip formája szélesebb elterjedtséget mutathat (DUMONT 1994).

Az irodalmak többsége nyílt vízben írja le a medúzákat (pl. BOOTHROYD et al. 2002, PÉREZ-BOTE et al. 2006). BOOTHROYD et al. (2002) vertikális vizsgálatait szerint legnagyobb tömegben a felszínen, ARBAČIAUSKAS – LESUTIENĖ (2005) megfigyelései alapján kizárólag a felszín közelében fordultak elő. Az egyedek aljzaton történő „pihenésére” több magyarázatot is találhatunk. Egyik lehetséges ok a táplálékszerzési stratégia. DUMONT szerint a faj fő táplálékforrása a halikra, melyhez az egyedek a fenékre ereszkednek, másfelől ezzel kerülhetik el predátoraikat. Emellett beszámolt arról, hogy egy mauritániai populációnál az összes egyed a fenéken tartózkodott, és ugyanezt tapasztalta a Tänganyika tó 20 m-es mélységében is (DUMONT 1994).

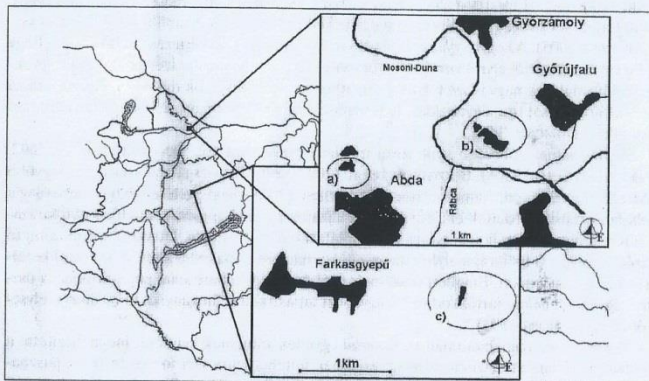
A két bányatavunkban talált *C. sowerbii* egyedek számának becslését megnehezítette a hullámszél, valamint az abdai bányató esetében feltehetően a szél fontos szerepet játszott, hogy az egyedek a part közelében voltak megfigyelhetők. A Pisztángos-tó elnökétől tudjuk, hogy a faj medúzája kb. harmadik éve jelenik meg rendszeresen a tó vizében, évről-évre növekvő egyedszámmal. Leggyakrabban a délutáni órákban figyelhetők meg, ekkor emelkednek a felszínre.

Hazai viszonylatban a faj jelenlegi elterjedése nem ismert, azonban a számos bányatavunk és holtágaink, valamint a Duna csendesebb szakaszai széles elterjedtséget jelenthetnek. A bányatavak kezelőitől, ill. búvároktól származó információk szerint feltehetően további *C. sowerbii* előfordulási helyek: Lipót, Hegyeshalom, Gyékényes, Zákány, Órtilos, Letenye, Barcs, Esztergom és Ecséd települések környező víztestei (3. ábra).

A faj további helyeken való megjelenése várható, az ismeretek hiánya miatt feltérképezésüket a továbbiakban fontosnak tartjuk.

A későbbi térképezések során a polip alak keresését több tényező is indokolja: I) nem ismertek a körülmények, melyek hatására a polip-formából medúza alakul ki, II) nem megfelelő körülmények mellett a faj előfordulása ellenére sem fogunk medúza alakot találni, III) a medúza alak előfordulása és detektálása a vízszlopban függhet a napszaktól, valamint víztestenként változhat.

győrújfalui bányatóban 1-2 egyed volt nyíltvízen négyzetméterenként. A farkasgyepűi előfordulást 2008. augusztus 26-án detektáltuk, ekkor néhány egyed volt csak látható partközelségben. A szabadon úszó medúzák ernyőátmérője mindhárom előfordulás alkalmával kb. 2 cm volt. A tavak vizének általános fizikai és kémiai paramétereit az 1. táblázat foglalja össze. Az abdai bányatóból kb. 25 egyedet gyűjtöttünk, melyet a Pannon Egyetem Limnológia Intézeti Tanszékén próbáltunk megfigyelés céljából fenntartani. Az egyedek időnként az akvárium aljára ereszkedtek, majd kis idő után újra felemelkedtek. A kis populációt két hétig sikerült fenntartani, majd az elpusztult egyedeket 4 %-os formalinban későbbi vizsgálatok céljából tartósítottuk.

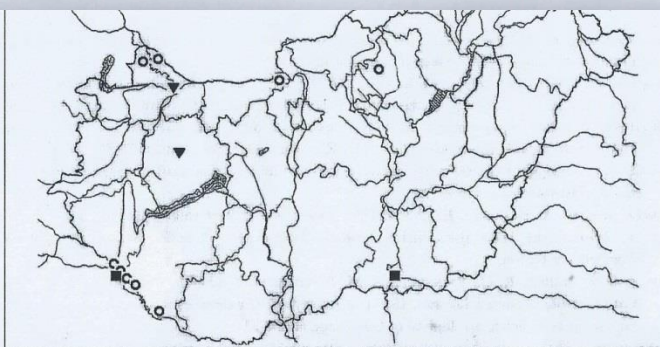

2. ábra: Az a) abdai, b) a győrújfalui bányatavak és c) a farkasgyepűi Pisztángos-tó elhelyezkedése
Figure 2: Field location of a) Abda pit lake b) Győrújfalui pit lake c) Lake Pisztángos of Farkasgyepű

1. táblázat: A tavak általános fizikai – és kémiai paramétereit
Table 1: Physical and chemical parameters of lakes

	Abda	Győrújfalui	Farkasgyepű
vízhőmérséklet (°C)	21,2	21,4	21,5
pH	8,2	8,3	7,5
vezetőképesség	670	550	578
oldott oxigén (mgL ⁻¹)	7,9	8,0	5,8
Secchi-mélység (m)	1,50	3,00	0,84
összes P (μg/L)	14	86	-
NO ₃ ⁻ (μg/L)	842	229	-
NO ₂ ⁻ (μg/L)	132	35	-
NH ₄ ⁺ (μg/L)	16	<1	-

21

3. ábra: ▼ Abda, Győrújfalui, Farkasgyepű; ■ BUCHERT (1960) által említett előfordulások, ○ nem megerősített közlések
Figure 3: ▼ Abda, Győrújfalui, Farkasgyepű; ■ records published by BUCHERT (1960), ○ unconfirmed personal communication

Köszönetnyilvánítás

Köszönetünket fejezzük ki Sinkó Lajosnak, a Szigetköz Horgász Egyesület elnökének, hogy lehetőséget és segítséget biztosított a bányatavakon történő mintavételekre. Köszönjük Doma Kálmánnak, a Pisztángos Tavi Sporthorgász Egyesület elnökének, hogy segítette vizsgálatainkat.

2. A Htv. 1. § (1) bekezdés j) pontjának való megfelelést valószínűsítő dokumentumok, támogató és ajánló levelek

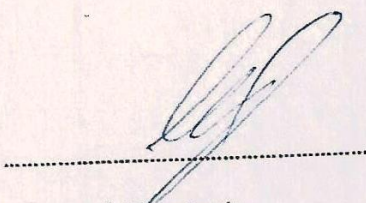
Támogatói nyilatkozat

Alulírott támogatom, hogy a **BITVA PATAKOT**-ot mint kiemelkedően fontos természeti értéket, a Nemzeti Értéktárba / a Veszprém Megyei Értéktárba ill. a **Németbányai Települési Értéktárba** jelöljék és felvegyék.

A Bitva patak a Marcal egyik legjelentősebb mellékvize, Németbánya határában ered. Folyása mentén több település jött létre, sok malmot táplált. A XX. század elején az Országos Gyermekvédő Liga által tüdőbeteg gyermekek számára létrehozott üdülő fürdőjét szintén a patak vizével töltötték fel. Napjainkban turisztikai szempontból értékes, tiszta vizében számos puhatestű és halfaj találja meg életfeltételeit.

Németbányaiként sok gyermekkori emlék fűz a patakhoz, melyben nyaranta gyakran fürödtem, horgásztam, rákásztam.

Kelt Farkasgyepűn, 2016. március 4 -én

Korn Ignác

Farkasgyepű, Csurgó utca 5.
korn.ignac@invitel.hu

TÁMOGATÓI NYILATKOZAT

Alulírott, támogatom, hogy a Pisztrángos tó javaslatot, mint kiemelkedően fontos természeti értéket, Németbánya Települési Értéktárába jelöljék és felvegyék.

Indoklás: A tó több mint negyven éve a közelben feltörő forrásból keletkezett, melynek vize azóta is táplálja a Pisztrángos tavat. Idegenforgalmi látványosság, a bakancsos turisták és a horgászok paradicsoma. A csodálatos környezet és a tiszta levegő minden évszakban elvarázsolja az erdő szerelmeseit. Én, mint a Horgász Társaság egykori elnöke feltétlen javaslom, hogy ez az érték Németbánya értéktárába bekerüljön

Kelt,

.....

DOMA KÁLMÁN
Pisztrángos tavi Sporthorgász
egyesület elnöke

Cím, elérhetőség:

Németbánya, Kossuth u.77

A javaslatához csatolt saját készítésű fényképek és filmek felhasználására vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat

NYILATKOZAT

a helyi érték felhasználásáról

Alulírott engedélyezem, hogy az általam **a Pisztrángos tóról készített fényképeket** Németbányai Értéktár Bizottság korlátlanul, bármikor térítés- és díjmentesen felhasználhassa és nyilvánosságra tegye a helyi értékek adminisztrációja, archiválása dokumentálása és népszerűsítése érdekében.

Kelt Németbánya, 2017. november 15.

...

.....

Név
Kiss Albertné
Németbánya, Kossuth u. 39
89/ 350-019
cím, elérhetőség
Sz. ig. sz462571PA